

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1860.

ΤΟΜΟΣ ΙΑ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 254.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΝΙΚΟΥΣΗΣ.

*Διορθώσεις και συμπληρώσεις τοῦ βίου αὐτοῦ,
τοῦ ἐν ἐν τοῖς φυ. Πλαδίοις τῆς Πανδώρας
ἐπ' ἀριθ. 246, 247 καὶ 248 καταχωρισθέντος.*

—οοο—

Ὁ Κ. Ἀνθιμος Μαζαράκης, πρόεδρος Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, ὁ ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ γένους διευθύνων τὸ ἐν Χάλκῃ ἑλληνικὸν ἐπαιδευτήριον, ἀναγνοῦς τὸν βίον τοῦ Παναγιώτου Νικουσίτη δι' ἐσχεδιογράφησα ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ συγγράμματι, καὶ παρατηρήσας τινὰ τὰ ἡμαρτημένως ἢ ἑλλιπῶς ἐκτεθέντα, εὐηρεστήθη νὰ μὲ ὑποδείξῃ ταῦτα δι' ἐπιστολῆς του, ἐπισυναΐψας καὶ ἐκτενεστέρως τινὰς σημειώσεις πρὸς ἐπανόρθωσιν αὐτῶν. Ὅθεν σπεύδω νὰ δημοσιεύω ὅσα γράφει, ἐκφράζων συνάμα τὴν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα, τὸν μὴ ἀκνήσχοντα νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διευκρίνησιν περιστασιῶν τινῶν, ἐκ τῶν μάλιστα λόγου ἀξίων τῆς τοῦ ἔθνους ἱστορίας.

Κ. Π.

Ἰδοὺ τὸ μέρος τῆς ἐπιστολῆς του, τὸ περὶ τῶν περιστασιῶν τούτων πραγματευόμενον.

α Ὄντος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτηρίου, ὅπερ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διευθίνω, εἰς τὸ εὐχγέες Μοναστήριον

τῆς Θεομήτορος ἐν Χάλκῃ, ὅπερ ἡ Θεοφιλῆς ἐκείνου ψυχὴ ἀνήγειρεν ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ κτισθέντος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου, καὶ ἐκόσμησεν ἰδίῳ ἀναλώμασι τὸν ἐν αὐτῷ Ναόν, ἔχω ὑπ' ὄψιν καθ' ὄραν τὸν τάφον του καὶ τὸ ἐπιτύμβιον αὐτοῦ, ὅπερ θέλατε εὐρεῖ ἐν ταῖς ἐπισυνημμέναις σημειώσεσι. Ταύτην λοιπὰν τὴν Μοῆν ἐκόσμησεν ὁ περιφανὴς Νικόσιος καὶ εἰς ταύτην παρήγγειλε νὰ ταφῇ, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος. Δις ἔσωσε τοὺς ἀγίους τόπους τῶν Ἱεροσολύμων, κατὰ τὸν Δουσίθιον, καὶ ἐπροστάτευσεν τὰ ἐν αὐτοῖς δικαιοῦχτα τοῦ ἔθνους· δηλαδὴ τὸ 1656, ἀρπαγέντα, ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων, καὶ τὸ 1672, ἐπιδουλευομένους ὑπὸ τῶν Δουτικῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν ἱστορικὸν τὸ 1662, μετέφρασεν ἐκ τοῦ Ῥωσικοῦ καὶ ἐκδώσας ἐν Ὀλλανδίᾳ, ἰδίᾳ δαπάνῃ, διένειμε δωρεὰν τὴν ὀρθόδοξον ὁμολογίαν τῆς Ανατολικῆς Ἐκκλησίας. Περί τῆς ἀγαθοεργίας του ταύτης καὶ περὶ ἄλλων ἀναφέρει καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Νεκτάριος. Ἐπειδὴ δὲ περὶ ἀπάντων τούτων καὶ ἄλλων ἀξιοσημειώτων πραγματεύεται ὁ αἰδιδίμος προκατόχος μου ἑλλογιμώτατος Βαρθολομαῖος Κουτλουμουσιανὸς εἰς τὸ ἱστορικὸν ὑπόμνημά του « Περὶ τῆς κατὰ Χάλκην Μοῆς τῆς Θεοτόκου » κέρπω τῇ Ὑμετέρᾳ σεβαστῇ μαι ἑλλογιμώτατι, ἐν ταῖς ἐπισυνημμέναις σημειώσεσιν, ὅσα ἐκθέτει περὶ τοῦ περικλεοῦς Παναγιώτου. »

Ἰδοὺ καὶ αἱ ἀναφερόμεναι ἐν τῇ ἐπιστολῇ σημειώσεις.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Δευτέρα τῆς Μοῦνης οἰκοδομῆ, ἡ πρώτη αὐτῆς ἀνακαίρισις ὑπὸ τοῦ Παναγιωτάκη.

—οοο—

α Ἀλλὰ, μετ' οὐ πολλοῦ χρόνου παρέλευσιν, (νεύσει πάντως τῆς ἀνωθεν Προνοίας;) ἐφάνη καὶ αὐθις νέος κτίτωρ αὐτῆς, ὁ εὐκλεέστατος καὶ ἐπισημότατος ἀνὴρ, Παναγιώτης, καὶ καθ' ὑποκορισμὸν, συνήθη καὶ τότε καὶ νῦν, Παναγιωτάκης ὁ Νικουσιος. Οὗτος ὑπῆρχε γουνάρειος υἱός, ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθείς τῷ 1613 ἔτει, τὸν ὁποῖον, κομιδῇ νέον ὄντα, παρέλαθεν ὁ σοφὸς ἐκεῖνος Διδάσκαλος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, Μελέτιος Συρίγου ὁ Κρής (1), καὶ ἐξεπαίδευσεν ὑπὸ διδασκάλου. Ἀγγλίνους δὲ ὦν, ἐγένετο ἐγκρατὴς τῆς Ἑλληνικῆς, Ἀραβικῆς, Περσικῆς καὶ Τουρκικῆς διαλέκτου· εἶτα, ἐν Παταύῳ, καὶ τῆς Λατινικῆς καὶ Ἰταλικῆς γλώσσης, καὶ δι' αὐτῆς, τῶν Μαθηματικῶν ἐπιστημῶν, καὶ τῆς Ἀστρονομίας. Ἐπανακάμψας εἰς βασιλεύουσαν, ἐχρημάτισε κατ' ἀρχὰς μὲν Διερμηνεὺς τοῦ πρέσβειος τῶν Γερμανῶν 25 ἔτη· μετὰ δὲ ταῦτα, καὶ τῶν λοιπῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, καὶ τῆς Πόρτας ἐν ταύτῳ· καὶ τέλος, ὑπατεύσαντος τοῦ περιφήμου Κιοπρουλῆ Ἀχμέτ πασᾶ, προσχειρίσθη καθ' αὐτὸ μέγας Διερμηνεὺς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους. Καὶ ἐκταῦτα, ἀφοσιωθείς ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν δούλευσιν αὐτοῦ, συνεξεστράτευσεν μετὰ τοῦ ὑπάτου τούτου Κιοπρουλῆ κατὰ τῆς Κρήτης, καὶ διέμεινε μετ' αὐτοῦ ἕως τῆς ἀλώσεως ταύτης. Ἐκτελῶν δὲ τὰ τοῦ Διερμηνεῦς ἔργα, ἐπὶ τῶν Σουλτάνων Ἰβραχίμ τοῦ Α' καὶ Μεχμέτ τοῦ Δ', ἔλαβε παρ' Ὀθωμανοῖς, διὰ τε τὴν ἑαυτοῦ πολυμαθειαν καὶ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ φρονήσεως τὸ βάθος τοσαύτην ὑποληψίαν, ὅσῃν ποτὲ παρ' Ἑβραίοις ὁ Ἀχιτόφελ, καὶ παρ' Ἕλλησι τοῦ Ὀδυσσεύς.

» Περὶ τοῦ Διερμηνεῦς τούτου Παναγιωτάκη ὁ κλεινὸς Εὐγένιος, ἐν ἀρχῇ τῆς λογικῆς αὐτοῦ, ἐν τῷ περὶ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐπὶ σπουδῇ καὶ παιδείᾳ διαπρεψάντων, λέγει ταῦτα· « Τούτοις ἅπασι

(1) Ὁ Μελέτιος οὗτος εἰς τὴν τῶν παρὰ τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἀποσταλάντων εἰς τὴν κατὰ τὸ Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας συγκροτηθεῖσαν Σύνοδον, ἐν ἔτει 1612, ὡν ἐκθεϊάξων Νεκτάριος ὁ Ἱεροσολύμων λέγει. « Καὶ 3ῆ λοιπὸν πέμπονται παρὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Νικαίας Πορφύριος, καὶ «Μελέτιος ὁ Συρίγος, διδάσκαλος τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ὅς καὶ «ἐπ' εὐσεβείᾳ καὶ ὀρθοῖς διγμοσιν παιδιόθεν ἀνατραφεὶς τε καὶ «παιδευθείς, καὶ πρὸς τελειότητα βίου καὶ λόγου ἀγχιεὶς, κήρυξ, διερμηνεὺς, καὶ στάθμη τῶν ὀρθῶν τῆς πίστεως δογματῶν, «καὶ ἔστι καὶ λέγεται. Τὸ πατριαρχικὸν δὲ τότε ἐπιπερόμενος «πρόσωπον, σὺν πληρυστάτῃ ἐξουσίᾳ καὶ τῆς Ἱερᾶς ἀπάσης «Συνόδου, εἰς Μολδαβίαν, ὡς εἴρημεν εἰπόντες, σὺν τῷ Πορφυρίῳ παρεγένετο. » (Ὀρθόξ. Ὁμολογ. ἐν Μόσχᾳ αὐλῆ σελ. 3). Ὁ δὲ ἐνταῦθα ἀναφερθεὶς Πορφύριος Νικαίας, ἦν ὁ προφῆτης (§ 24 Β').

συγκαταλεχθῆτω καὶ Παναγιωτάκης, ὁ παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς τὰ τοῦ Μεγάλου Ἑρμηνεῦς τελῶν, καὶ ἐν τῇ πρὸς Βυβλῆ τινα Ἐρένδην συστάσῃ διαλέξει, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ τότε ὑπατεύοντος, ἴσῃ τῷ πολιτικῷ φρονήματι τὸ φιλόσοφον ἐνδειξάμενος. Ἐν δὲ τῇ πρὸς Ἀθηνάσιον Κερκίρον ἐπιστάλῃ, τῇ περὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὁβελίσκου, τὸν περιόντα αὐτῷ τῆς ἐπιστήμης καὶ πολυμαθείας πλουτον στήσας κατάδηλον. »

» Ὁ δὲ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος (1) λέγει, ὅτι, ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχίας Παρθενίου τοῦ Δ' τοῦ ἐπονομαζομένου Μογγιλάου, περὶ τὸ 1638 ἔτος, α διὰ δαπάνης καὶ ἐπιμελείας Παναγιωτάκη τοῦ Ἑρμηνεῦς ἐψησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἅγιον Μύρον. »

» Ὁ αὐτὸς Δοσίθεος ἱστορεῖ (2) ὅτι, ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Μεθοδίου, (ὀρθότερον ἴσως Διονυσίου τοῦ Γ'), ἐν ἔτει 1662, ὁ μέγας Ἑρμηνεὺς τῆς κραταιᾶς τῶν Ὀθωμανῶν βασιλείας Παναγιωτάκης ἐνήργησε, καὶ ἐτυπώθη ἐν τῇ Ὀλλάνδᾳ τὸ βιβλίον, τὸ καλούμενον Ὀρθόδοξος Ὁμολογία (3). Οὐ μόνον δὲ τὴν τύπωσιν τοῦ βιβλίου τούτου ἐνήργησεν ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ δωρεὰν προσέθηκεν αὐτὸ εἰς τοὺς εὐσεβεῖς, ὡς ὁ Ἱεροσολύμων Νεκτάριος ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἐντευζομένους ὀρθόδοξους ἐπιστολῇ αὐτοῦ πλατύτερον διηγείται, λέγων· « Ἀλλὰ ταύτην (τὴν βίβλον) τύπω μὲν πρὸ πολλοῦ οἱ Ῥῶσοι τῇ σφῶν διαλέκτῳ ἐξέδωκαν, παρὰ δὲ Γραικοῖς, ἐν χειρογράφοις καὶ μόναις δελτοῖς τέως ἀνεγινώσκετο. Ὁ δὲ σοφώτατος, οὐχ ἥττον δὲ καὶ θεοσεβέστατος, καὶ ὀρθοδοξότατος Ἑρμηνεὺς τοῦ Ἀνατολικοῦ καὶ Δυτικοῦ κράτους τῶν Αὐτοκρατόρων, Κύριος Παναγιώτης, οἷα τοῦ ἡμετέρου τῶν Γραικῶν γένους, εἰς ἄκρον ζηλωτῆς, καὶ τοῦ ὀρθόδοξου ἡμῶν δόγματος διάπυρος ὑπερασπιστής, πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ μεγαλοπρεπέσιν ἔργοις, καὶ τοῦργου τούτου γενέσθαι προστάτης οὐκ ὤκνησε, τοῦ τύπου διπλαθῆ, καὶ κατὰ τὴν ἡμῖν τε καὶ τῶν Λατίνων φωνῆν (καὶ περ πολιτικαῖς φροντίσιν ὅσαι ὦραι ἐνεκλούμενος) οἰκειοῖς ἀναλώμασι ταύτην ἐκδοῦναι, ἐν ἑκάστῳ τῶν εὐσεβῶν βουλομένων δίπλα δαπάνης, (ἀμισθὶ γὰρ πᾶσι τὰς βίβλους δίδοσθαι παρεσκεύασε) κτᾶσθαι ταύτην δύναίτο, . . . Ὁφείλομεν δὲ ἅπαντες μεγάλας καὶ ἀθανάτους τὰς χάριτας εἰδέναι τῷ ἀνδρὶ, προξένῳ ἡμῖν γενομένῳ τοῦ τοιαύτου καλοῦ, ἐκλιπαρεῖν τε τὸ θεῖον, ἀνταποδοῦναι

(1) Βιβλ. ΙΒ'. Κεφ. Δ'. § Β'.

(2) Βιβλ. ΙΑ'. Κεφ. ΙΑ'. § Δ'.

(3) Τὸ βιβλίον τοῦτο συνεγράφη μὲν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Πέτρου Μογγίλα, μητροπολίτου Κιαιθου, φέρον ὄνομα κατ' ἀρχὰς, « Ἐκθεσις τῆς πίστεως τῶν Ῥώσων » ὕστερον δὲ ἀνακρίθην ἐν τῇ προφῆσει κατὰ τὸ Ἰάσιον γενομένη Σύνοδι, καὶ ὑπὸ πίστεως τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας δεκμαθῆν καὶ δεδωκεῖν, ἐπιγράφη· Ὀρθόδοξος Ὁμολογία τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς. Καὶ πρῶτον μὲν ἐτυπώθη, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, μετὰ ταῦτα δὲ ἀνετυπώθη ἐν Μόσχᾳ, ἔτει αὐλῆ.

πλούσιως αὐτῶ, καὶ ἀθανάτους τὰς ἀμοιβάς, ἐν τῇ τῆς ἀνταποδόσεως ἡμέρᾳ » (1).

» Ἐπί πᾶσι δὲ καὶ ὁ πολυμαθὴς Γερμανὸς Ἄμμερ, ὁ τὴν ἱστορίαν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας συγγραφέμενος, τοιαῦτα ἐγκώμια πλέκει εἰς τὸν Παναγιωτάκην τούτον, λέγων περὶ αὐτοῦ ὅτι ὑπῆρχεν, α Ἐκπληρωτῆς διαπραγματεύσεων δεξιώτατος, πολιτικὸς ὀξυδερκέστατος, ἀνὴρ εὐθύτατος, καὶ τῶν στασιωδῶν ὁ ἐχθρὸς καὶ ὁ τρόμος. Ὑπερασπιστῆς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐνεργητικώτατος, χάριν τῆς ὁποίας συνήψε πρὸς Βασιλῆ Ἐφένδην, (Καθηγὴ τὴν τοῦ τότε σουλτανεύοντος Μεχμέτ τοῦ Δ') συνδιαλέξεις, σοφίας καὶ συνέσεως μεστὰς. Αὐτὸς κατώρθωσε τὴν ἀπόδοσιν (εἰς τοὺς ἡμετέρους δηλ.) τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις (ἀρπαγέντων) ἁγίων τόπων καὶ τέλος ἂν οἱ Γραικοὶ ἔχαιρον ἐπιβροχὴν τινα παρὰ τῆ Ἵψηλῆ Πάρτα, εἰς τὸν ἄνδρα τούτον ὤρειλον αὐτήν. » (2)

» Ὁ τοιοῦτος λοιπὸν καὶ τηλικούτος ἀνὴρ, Παναγιωτάκης ὁ Νικόσιος, ὁ διὰ τὰ προτερήματα αὐτοῦ ταῦτα πρῶτος ἐκ χριστιανῶν Μέγας Διερμηνεὺς χρηματίσας παρ' Ὀθωμανοῖς, καὶ, ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης αὐτοῦ θέσεως, μεγάλως εὐεργετήσας τὸ γένος ἡμῶν, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολικὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν· οὗτος, πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ εὐεργετήμασιν, ἀνήγειρε πάλιν ταύτην τὴν Μονὴν, καὶ πᾶσαν σχεδὸν ἐκ νέου ἐποίησα. Περὶ δὲ τοῦ χρόνου τῆς πυρπολήσεως αὐτῆς, τινὲς μὲν εἰκάζουσιν ὅτι τὸ δυστύχημα τοῦτο συνέβη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὅτε (λέγουσιν οἱ αὐτοὶ) ἐνηργήθη καὶ ἡ ἀνακαινίσις αὐτῆς. Ἀλλ' εἰς χειρόγραφον τῆς Μονῆς ἀπαντᾶται σημειώσις, λέγουσα ῥητῶς οὕτω· « 1672, ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ 6, ἐκάη τὸ Μοναστήριον, ἡ Παναγία, καὶ τὸ ἀνεκαινίσεν ὁ Παναγιωτάκης » (3).

» Ἀνακαινιζομένης λοιπὸν τῆς Μονῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὁ νέος Κτίτωρ αὐτῆς, τὸν μὲν καθ' αὐτὸ Ναὸν τοῦ Προδρόμου, δι' αἰτίας ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς, κατέλιπεν εἰς τὰ εἱρεῖπια αὐτοῦ κεχωσμένον· εἰς δὲ τὸ περιωσθὲν εἰρημένον παρεκκλήσιον τῆς Θεοτόκου, ἐνέφραξε μὲν τὴν πρὸς βορρῆαν ἀρχαίαν αὐτοῦ εἴσοδον, κτίσας δὲ ἑτέραν πρὸς δυσμᾶς, ὑποτερῶν καμαροειδῶς τὴν κατὰ τὸ μέρος τοῦτο προῤῥηθείσαν χηδᾶδα. Ἰσαύτως καὶ ἄλλην μικροτέραν ἀριστερόθεν, ἐγγὺς μὲν τῆς ἀρ-

χίας εἰσόδου, πρὸ δυσμᾶς δὲ καὶ καὶ αὐτῆν. Εἶτα, παρεκτείνας τὸ τοίχισμα, προσέθηκε, κατὰ συνέθειαν τοῦ ἐξ ἀρχῆς λιθοκτίστου Προνάου, καὶ τὸν εἰσέτι καὶ νῦν ἠρώμενον Νάρθηκα· δεξιόθεν δὲ αὐτοῦ, καὶ τὸ Γυναικεῖον, ζυλοστειγῆ ἀμφότερα, πρὸς ἀπαρτισμὸν καὶ αὔξησιν τοῦ θεῖου τούτου Ναοῦ, ἐπέχοντος τὴν σήμερον Καθολικῶ Ναοῦ τόπον, ὃν καὶ κοσμήσας ἐσωθεν ὅλον διὰ ζωγραφίας, κατέστησεν αὐτὸν ἐτι μᾶλλον σεβάσιμον. Ζωγραφήσεις δὲ καὶ εἰκόνας τῆς Θεομήτορος ὑπὸ τὴν κατὰ μεσημβρίαν καμαράν, τὴν ἀποπερατοῦσαν κατὰ τε μῆκος καὶ πλάτος τὸν ἀρχαῖον Πρόναον, ἔλαβεν ἔπειτα ἐκ τούτου καὶ ἡ Μονὴ τὴν ἐπωνυμίαν, Καμαριώτισσα.

» Τὸν ἀπαρτισμὸν τοῦ σεβασμίου τούτου Ναοῦ, διὰ τῆς ἀναπληρώσεως τῶν εἰς αὐτὸν ἐλλειπόντων καὶ ὅλον τῆς Μονῆς, τὴν ἀνακαινίσιν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Παναγιωτάκη, ἐδείκνυε ποτὲ καὶ εἰκὼν, ἣτις ἐπὶ κεφαλῆς οὕσα τοῦ τότε ἐστιατηρίου, ἐζωγραφημένου ὄντος καὶ αὐτοῦ, παρίστανε τὸν Κτίτορα τούτον, ἐνδεδυμένον τὴν τοῦ Μαγάλου Διερμηνεὺς στολὴν, ὑψηλὸν μὲν ἔχοντα τὸ ἀνάστημα, μικρὰν δὲ καὶ ὑπόξανθον τὴν ὑπήλην· εἰς δὲ τὰς χεῖρας κρατοῦντα τὸ σχῆμα τοῦ Ναοῦ, καὶ προσφέροντα τούτον τῇ Θεομήτορι, διὰ τῶν ἐξῆς στίχων·

» Πρὸς τοῖς ἄλλοις πέφυκε καὶ τοῦτο χρέος.
Δασμὸν Θεῷ Σωτῆρι Παναγιώτης τελεῖ,
Ὁ τῶν Σακρέτων Ἐρμηνεὺς τοῦ Κρατοῦντος,
Κτίσας λαμπρῶς Μονὴν τὴν πυρποληθείσαν.

» Οἱ αὐτοὶ στίχοι ἀνεγινώσκοντο καὶ ἐπὶ μαρμάρου γεγλυμμένοι, κειμένοι μὲν ἄνωθεν τοῦ παλαιοῦ πυλῶνος τῆς Μονῆς, ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ καμαροειδοῦς τότε μέρους, ἀφανοῦς δὲ ὕστερον γενομένου ἐπὶ τῆς δευτέρας ἀνακαινίσεως.

» Προστεθῆτω τελευταῖον εἰς τὰ ἔσω τῆς Μονῆς καὶ ἡ ἐξωθεν αὐτῆς, πρὸς τὸ βόρειον μέρος, λιθοστρωτος ὁδὸς, ἀπὸ τὰ προπύλαια τῆς Μονῆς εἰς τῆς θαλάσσης, τοῦ Παναγιωτάκη οὕσα καὶ αὐτὴ εὐεργετήμα οὐ μικρὸν διὰ τε τοῦ τόπου τὸ κατωφερές, καὶ τῆς γῆς τὸ γλίσχρον.

» Ἀλλὰ τὸν εὐσεβῆ τούτον ἄνδρα καὶ εὐεργετικόν, μόλις ἐξηκονταετῆ γεγονότα, ἀρπάσας ὁ θάνατος, ἀνέκοψε τῆς εὐεργετικῆς αὐτοῦ διαθέσεως τὴν ὀρμήν. Καθότι, ἐνθουσιάζομενος ἐν τῷ κατὰ τὴν Σάξαν ἡ Σάκταν (πόλιν παραδουνάδιον πρὸς τὸν Εὐξείνιον πόντον) στρατοπέδῳ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας αὐτῶν κατὰ τῶν Πολωνῶν, ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος, τῷ 1673 ἔτει Σεπτεμβρίου 22 (4). Διὰ δὲ τὰς πολλὰς αὐτοῦ καὶ μεγάλας ἐκ-

(1) Ὁρθόδ. Ὁμολογ. σελ. 3—4.

(2) Γέμ. ΙΑ'. σελ. 362 εἰς τὸ Γαλλικὸν μεταφράσεως. Περὶ δὲ τῶν ἐν Ἱεροσολ. ἁγίων τόπων, τῶν ἀρπαγέντων παρὰ τῶν Ἀρμενίων καὶ πάλιν ἀποδοθέντων εἰς τοὺς ἡμετέρους, διηγεῖται περιστατικῶς ὁ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος (Βιβλ. ΙΒ'. Κεφ. Ι'. § Δ'). λέγων ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὕτη συνέβη ἐν ἔτει 1655, καὶ ὅτι ἡ τῶν τόπων κατοχὴ ἠσφαλίσθη εἰς τοὺς ἡμετέρους, συμ-βουλῇ καὶ προστασίᾳ τοῦ Παναγιωτάκη. Ἀλλὰ καὶ ἐν ἔτει 1672, ὅτε οἱ Φράνκο ἐκινήθησαν καθ' ἡμῶν, διὰ τοῦ Παναγιωτάκη πάλιν ἐματαιώθησαν αἱ ἐκείνων διαβολαί. (ὁ αὐτὸς αὐτόθι. Κεφ. Ε'. § ε'.)

(3) Δαμασκηνοῦ Ἐπισκόπου περὶ Ζῶων. Ἀρβμ. 61 τῶν χειρογράφων.

(4) Αἱ ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ εἰς τὸ Γαλλικὸν καὶ Ἰταλικὸν μεταφράσεις τῆς εἰρημένης ἱστορίας τοῦ Ἄμμερ, τάττουσιν ἀμφότεραι τὸν θάνατον τοῦ Παναγιωτάκη τῇ 2 Ὀκτωβρίου τοῦ-τέστι, δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν ἐποχὴν, τὴν εἰς τὸ κατωτέρω ἐπιτίμηδιον αὐτοῦ ἐγκεγραμμένην. Ἀλλὰ εἰς τὴν φαινόμενην ταύ-της διαφωνίαν αἰτίον εἶναι, ὅτι καὶ ὁ ἱστοριογράφος Ἄμμερ,

δουλεύσεις πρὸς τὴν βασιλείαν, ἐδόθη ἄδεια, δι' ἐντάλματος βασιλικοῦ, ἵνα, βλασημωθὲν αὐτοῦ τὸ σῶμα, (διὸ καὶ νομίζεται ἄλυτον τρόπον τινα) μετακομισθῆ ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἐνταφιασμόν. Ἐπὶ τούτῳ ἔδωκεν ἐπιταγὴν ὁ ἐν τῷ στρατοπέδῳ Ἰπατος, Φαζίλ πασᾶς υἱὸς τοῦ προῤῥηθέντος Κιοπρουλή, διὰ τοῦ ἐν τῇ βασιλευσῆ Ανθυπάτου, εἰς τὸν τότε Πατριάρχην, (ἦν δὲ οὗτος Διονύσιος ὁ Δ', ὁ ἐπωνυμώμενος Μουσελίμης) ἵνα, μετὰ πάσης μεγαλοπρεποῦς παρατάξεως, ἐνταφιασθῆ τοῦ Παναγιωτάκη ὁ νεκρὸς, ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντι Μοναστηρίῳ, κατὰ τὴν αὐτοῦ τελευταίαν θέλησιν.

» Κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν ἐπιταγὴν, προσκληθέντες πάντες οἱ ὁμογενεῖς, καὶ αὐτοὶ προσέτι οἱ τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων πρέσβεις, συνέδραμον εἰς τὴν μετὰ μεγάλης κομπικῆς ἐκφορᾶς διὰ θαλάσσης γενομένην κηδεῖαν, ἐν ταύτῃ τῇ Μονῇ, τοῦ αἰοδίου τούτου Κτίτορος αὐτῆς· καὶ δεῖκνυται ὁ τάφος αὐτοῦ ἐν μέσῳ τοῦ Νάρθηκος εὐθὺς εἰσελθόντων τὴν πύλιν αὐτοῦ. Τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἐπιτύμβιον ἔχει οὕτως ἀπολεξεί·

» Τῷ Σρεῖ Θεῷ
Παναγιώτης,

Ἐνθάδε κεῖται Παναγιώτου δέμας,
Ἐρμινέως Ἄνακτος ἀρίστου λίαν,
Μέγα διαπρέψαντος ἐν σαφῶν λόγοις,
Καὶ βασιλείας ἀξίην εἰληρότος,
Λελοιπότης φῶς, πρὶν τὸ γῆρας προφθάσῃ,
Ψυχὴ δ' ἀπέπτη χῶρον εἰς μακαρίων.

αχογ'. Σεπτεμβρίου Κβ'.

» Ἄνωθεν δὲ τοῦ ἐπιτυμβίου τούτου, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μαρμαροῦ, κεῖται ἀνάγλυπτον καὶ τὸ παράσημον τοῦ Παναγιωτάκη· τούτο δὲ εἶναι, ὡς τὸ κηρύκειον τοῦ Ἑρμοῦ, τούτέστι, ῥαβδός, ἔχουσα ἐκατέρωθεν δύο ὄψεις πτερωτοῦς, περικεπλεγμένους καὶ ἀντιπροσώπους πρὸς ἀλλήλους.

» Εἰδοποιούμεν ἐνταῦθα τὸν ἀναγνώστην μας, ὅτι τὰ ἀνωτέρω εἰρηγμένα περί τε τοῦ τόπου, ἔνθα ὁ Παναγιωτάκης ἐτελεύτησε, καὶ περί τοῦ μεγαλοπρεποῦς αὐτοῦ ἐνταφιασμοῦ, εἶνεκεν γνώμῃ τοῦ Παναγιωτάτου πρῶην Κωνσταντινουπόλεως Κυρίου Κωνσταντίου τοῦ Α', ἀνδρὸς ἀρχαιολόγου καὶ πολυλότου, γνώμῃ ὁμοῦς, βᾶσιν ἔχουσα τὰς μαρτυρίας, ὧν αὐτὸς ἤκουσε γηραιῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν, καὶ τὴν Ὀθωμανικὴν ἱστορίαν, τὴν ὑπὸ τοῦ αἰοδίου αὐθέντου Μολδαυίας, Δημητρίου τοῦ Καντεμίρου, συμφώνως λεγόντων τὰ αὐτά. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπάρχει ἐν τῇ Μονῇ ἕτεραί τις σημειώσεις, διαφρονούσαι πρὸς ταῦτα ἐν μέρει, δὲν ἤθελεν εἶσθαι

περιττὸν νὰ βάλωμεν καὶ ταύτην ὑπ' ὄψιν, πρὸς ἀνάκρισιν αὐτῆς, καὶ ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας.

Λέγει λοιπὸν ἡ σημείωσις οὕτως: α ἐν ἔτει αχοβ'. ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ τῇ ς'. πυρκαϊστος ἐγένετο ἡ Μονὴ αὕτη· ἀνεκαίνισε δὲ αὐτὴν Παναγιωτάκης Μαμωνᾶς, καὶ πρῶτος Διερμηνεὺς καὶ ἐξ ἀπορήτων τῆς ὑψηλῆς Πόρτας, ὅς καὶ ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ, συνεκστρατεύσας ἐκεῖσε μετὰ τοῦ ὑψηλοτάτου Κιοπρουλή Πασᾶ, ὅστις καὶ ἠχμαλιώτευσεν αὐτὴν, καὶ ὑπηγάγετα εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ὀθωμανῶν, οὕσαν πρότερον ὑπὸ τὴν τῶν Βενετσάνων. Ἐκεῖθεν δὲ μετήγαγον αὐτὸν ἐν τῇ ἀγίᾳ ταύτῃ Μονῇ, ὡς Κτίτορα, καὶ ἐνεταφίασαν ἐν τῷ Νάρθηκι. »

» Τῆς σημειώσεως ταύτης τὸ μὲν, ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ τῇ ς', ἐμφαίνει πιθανωτάτην τὴν πυρπόλησιν τῆς Μονῆς κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν, ἐξ ἀπροσεξίας τυχόν, εἰς ὀλονύκτιον πάντως ἀγρυπνίαν σχολαζάντων τῶν ἐν αὐτῇ Μοναχῶν. Σύμφωνος δὲ καὶ ἡ τοῦ ἔτους ἐποχὴ, 1672, μετὰ τὴν προῤῥηθείσαν Σημείωσιν, εἴτε ἐκεῖθεν μεταγραφείσα καὶ ἐνταῦθα ἡ αὐτὴ, εἴτε ἐκ παραδόσεως ἀγράφου παραληφθεῖσα (1). Τὸ δὲ, ὅτι ὁ Παναγιωτάκης ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ, κατ' αὐτὴν δηλονότι τὴν ἐποχὴν, 1672, τούτο ἀντίκειται οὐ μόνον εἰς τὴν προφανῆ τοῦ ἐπιτυμβίου αὐτοῦ μαρτυρίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ περιστατικῶς ἱστορούμενα πράγματα· καθότι ἡ ἀλώσις τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν προέλαβε τοῦ Παναγιωτάκη τὸν θάνατον 4 ἔτη, κατὰ τὸν ἱστορικὸν Ἄμμερ, λέγοντα βῆτως ὅτι, α ἐν ἔτει 1669 κατὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς 26, πρὸς τὸ ἐξπνέρωμα τῆς 27 Σεπτεμβρίου, ἦσαν (οἱ παλιορκοῦμενοί) τὸν μέγαν Σταυρὸν, τὸν ἐπὶ τοῦ ὀχυρώματος τῆς Κανδίας (Χάνδακος) ὑψόμενον· καὶ τῇ ἐπαύριον τῷ πρωί, περὶ ἐνάτην ὥραν, ἐδέχθη ὁ Κιοπρουλής, ἐπὶ δίσκου ἀργυροῦ, τὰ 83 κλειδιά τῆς πόλεως, τῶν φρουρίων καὶ πικρῶν τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν » (2). Ἰστέι ἡ ἀνωτέρω χρονολογικὴ Σημείωσις περὶ τῆς τελευταίας τοῦ Παναγιωτάκη δεῖκνυται σφαλερὰ. Σφαλερὰν ὡσαύτως δημοσιεύουσι καὶ οἱ Καλενδαρισταὶ τὴν ἀπὸ ἀλώσεως Κρήτης ἐποχὴν, ἀριθμοῦντες αὐτὴν ἀπὸ τοῦ 1671 ἔτους, ἀντὶ ἀπὸ

(1) Ἡ ἐποχὴ αὕτη περὶ τῆς πυρπόλησεως τῆς Μονῆς, ἀκριβῶς ἐξεταζομένη, εὑρίσκεται ἀπίθανος πολὺ. Καθότι ἡ ἐτοιμασία τοιαύτης ὕλης, ὅση ἀπαιτεῖται πρὸς ἀνεκαίνισιν Μονῆς Βασιλικῆς, ἐξ ὀλοκλήρου ἀποσιφωθίσεως, ἢ πανταχόθεν ἀνέγερσις τῶν τειχῶν αὐτῆς, διόλου λιθικίστων, εἰς ὕψος τρίστειρον, ἢ προσθήκη τοῦ Νάρθηκος καὶ τοῦ Γυνακείου εἰς τὸν θεῖον τῆς Θεοσκόπου Ναόν, ἢ ζωγράφισις τοῦτου καὶ τοῦ ἐστιατορίου, καὶ εἴτι ἄλλο ἀφορᾷ τὴν, ὅσον ἐνδέχεται, στεραιωτέραν ἡμῶν καὶ λαμπρατέραν οἰκοδομήν Ἱεροῦ καταγωγίου ἀπάντων τούτων, λέγω, ἢ ἐκτέλεσις εἰς διάστημα ἑνὸς ἐνιαυτοῦ, φαίνεται τῇ ἑντι πρᾶγμα ἀπίθανον πάντι καὶ ἀσυμπαράδεκτον. Ἄλλ' ὅμως, τοιαύτην εὐρόντες μαρτυρίαν ἐν ταῖς χειρογράφοις τῆς Μονῆς, περὶ τοῦ πότε ἐπυρπολήθη, δὲν ἐκρίναμεν εὐλογον τὴν ἀποσιφωπήσιν αὐτῆς.

(2) Τομ. ΙΑ'. σελ. 327 τῆς Γαλλ. μετάφρ.

καὶ οἱ τούτου μεταφρασταί, ἀυστικοὶ ὄντες, ἀριθμοῦσι τὴν χρονίαν, κατὰ τὸ Γρηγοριανὸν Καλενδάριον, τὸ ἑποῖον, ἐπὶ τοῦ 12' αἰῶνος, προέτρεχε τοῦ καθ' ἡμᾶς ὅσα ἢ ἡμέραι.

τοῦ 1669 ἔθους, ὡς εἶρηται· καὶ διορθωτέον αὐτήν, διὰ τῆς προσθήκης δύο ἐτών. Ἄλλ' ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τὴν σειράν τῆς ἱστορίας.

» Δύο ἔτη μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ αἰοιδίου Παναγιωτάκη, ἤγουν τῷ 1675 ἔτει, κατὰ τὸν Ὀκτώβριον, ἐπισκέφθησαν τὴν Μονὴν ταύτην δύο περιηγηταί· Ἰάκωβος Σπών, Γάλλος τὸ γένος, καὶ Γεώργιος Οὐήλερος (Wehler), Ἄγγλος εὐγενής· ὁ μὲν πολυμαθὴς ἀρχαιολόγος καὶ ἰατρός, ὁ δὲ Ἄγγλος, ἀρχαιολόγος καὶ βοτανικός. Οὗτοι ἀράξαντες εἰς τὴν νῆσον Χάλκην, κατέλυσαν εἰς τὴν Μονὴν μας, νεωστὶ ἀνακαινισθείσαν. Οἱ Καλόγηροι, διηγεῖται ὁ Σπών (1), ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς μὲ εὐγένειαν, καὶ ἐχορήγησαν εἰς αὐτοὺς ἱκανὰ στρώματα καὶ σκεπάσματα τὸ ἑσπέρας. Ὁ αὐτὸς Σπών (2) ἀναφέρει καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Παναγιωτάκη προῤῥηθείσαν ἐπιγραφὴν, τὴν μεταξὺ τοῦ παρασήμου καὶ τοῦ ἐπιτομίου αὐτοῦ κειμένην, ἣγουν,

Τῷ Σπῶ Θεῷ

Παραγιώτης (3)

» Περιγράφων δὲ καὶ τὸ παράσημον αὐτοῦ λέγει ὅτι ἔχει ἀνωθεν ἐπικειμένην λεοπάρδου κεφαλὴν, τῆς ὁποίας μόλις διακρίνεται ἤδη ἡ περιφέρεια, ἐξίτηλος γινομένη καθ' ἑκάστην ἐκ τῆς τριῦς τῶν ποδῶν, τῶν εἰς τὸν ναὸν εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων. »

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΑ.

(Τέλος. ἴδε φυλλάδ. 252, καὶ 253.)

—ooo—

I.

Ἐνταῦθα δεόν νά ἐκθέσωμεν ὀλίγα τινά περὶ τῆς πολιτείας τοῦ νῦν ἡγεμονεύοντος Δανιήλου Πέτροβιτς.

Αἱ κρίσεις ἡμῶν, ὅσας εἶχομεν σχηματίσαντες ἐκ τοῦ σύννεγγος περὶ τῆς πολιτείας ταύτης, ἦσαν ὄλας ἐναντίαι πρὸς τὰς ἐλπίδας τὰς ὁποίας πολλοὶ συνέλαβον, μὴ εἰδότες τὸν τόπον, καὶ ἀπολύτως ἐξετάζοντες τὰς ἐν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ νέου Βλαδίκου ἐπενεχθείσας μεταρρυθμίσεις. Δυστυχῶς ὁ χρόνος ἐδικαίωσεν ἡμᾶς καὶ ἐπετύπωσε τῇ πολιτείᾳ τοῦ

Δανιήλου Πέτροβιτς χαρακτῆρα τοιοῦτον, ὅστε, καὶ ἂν ἐξ ἀποφάσεως ἐπεχειροῦμεν νά καλύψωμεν τὴν γυμνότητά καὶ τὸ οἰκτρὸν θέαμα αὐτῆς, αἱ πληγαὶ ἦτον ἀδύνατον νά μένωσιν ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ἤθελον διαφραίνεσθαι καὶ ὑπ' αὐτὰ τὸ παχύτατον κάλυμμα.

Ὁ ἱψηλότατος Δανιήλος Πέτροβιτς, ἀπεκδυθείς τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας, περιεποίησε μὲν ἐαυτῷ χαρακτῆρα πρεπωδέστερον, ἀλλ' ἀπέβαλε τὴν γοητείαν ἣν περιέβαλλεν αὐτῷ ἡ ἐξουσία αὐτή, καὶ ἐγκαταλειμμένος ὡς ἔμεινεν εἰς τὰς μικρὰς αὐτοῦ δυνάμεις τὰς ἐπιγείους, κατέφυγεν ἐξ ἀνάγκης εἰς βίβλια μέτρα διὰ νά περιστείλῃ καὶ χαλιναγωγῆσῃ τὸν δυσήμιον ἐκείνον λαόν, ὅστις ἄλλοτε, ἐν καιρῷ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας, ἂν οὐχὶ κατὰ πάντα, ἐν μέρει τοῦλάχιστον ὑπήκουε φοβούμενος τὰς πνευματικὰς ποινάς.

Ὁ νέος πρίγκιψ ἔγημε γυναῖκα ἐξ ἐπισήμου ἑμπορικοῦ οἴκου τῆς Γερμανίας· ὁ γάμος οὗτος κατέστησε γνωστὰ τῷ ἀρχαιτύπῳ καὶ πολεμικῷ ἐκείνῳ λαῷ ὅσα οὐδ' ἐξ ὀνόματος σχεδὸν ἤξευρεν· ἡ ἡγεμονίς, σὺν τῇ αὐτῇ αὐτῆς, εἰσήγαγε τὰ θέλητρα καὶ τὴν εὐγένειαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ· ἐπειδὴ δὲ οἱ πόροι, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἐτησίως ῥωσικῆς ἐπιχορηγήσεως, δὲν ἦσαν ἐπαρκεῖς, ἐδέησε νά δημιουργηθῶσι νέοι· ἐντεῦθεν φόρος ἔγγειος καὶ φόρος ἐξαγωγῆς (!), τοκογλυφία τῶν δημοσίων χρεῶν, δήμευσις τῶν κτημάτων τοῦ κλήρου καὶ τῶν μοναστηρίων, καὶ τὸ πάντων χειριστον κόμματα καὶ φατρίαι, γνωσταὶ ἡ μὲν ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐλικῆ, ἡ δὲ ἔθνικῆ. Καὶ ἡ μὲν ἔθνικῆ, ἡ καὶ πολυαριθμοτέρα, ἥς ἀρχηγὸς θανόντος τοῦ Πέτρου Πέτροβιτς ἀνεδείχθη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ θεῖος τοῦ νῦν ἡγεμονεύοντος Γεώργιος Πέτροβιτς, πρόεδρος τῆς Γερουσίας, ἐμμένει αὐστηρῶς εἰς τὰ πατροπαράδοτα, καὶ προθύμως θύει τὰ πάντα ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος. Ἡ δ' αὐλικῆ εὐαριθμος μὲν τὸ ποσόν, ἀφθονος δ' εἰς ἀφρόνους δαπάνας καὶ εἰς ἀναρμόστους πολυτελείας, δύναται ἀπερισκέπτως νά θύσῃ καὶ αὐτὴν τῆς πατρίδος τὴν ἀνεξαρτησίαν, ἀντὶ πεινχρᾶς τινος αὐξήσεως τῆς χώρας, καὶ μετέρχεται θεμιτὰ τε καὶ ἀθέμιτα, περιφρονεῖ τὸν νόμον, κατασπαταλᾷ καὶ ληστεύει τὸ δημόσιον, πολλάκις δ' ἀνασπᾷ καὶ τὴν μάχαιραν τῆς δολοφονίας κατὰ παντὸς ἐναντίου ἀπολαύοντος τυχόν τῆς τοῦ κοινοῦ ὑπολήψεως. Ἀλλ' ἀμφοτέραι, μὴ ταλιμῶσαι γὰ ἔλθωσιν εἰς ῥῆξιν φανεράν, καθόσον ἐκατέρωθεν φοβοῦνται τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ὅστις ἐπόμενον ἦν νά ἐκτραγῆ πεισματώδης καὶ αἱματηρὸς, ἐζήτησαν ἐρείσματα ἐξωθεν, ἡ μὲν αὐλικῆ ἐκ τῆς Γαλλίας καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐκ τῆς Τουρκίας, ἡ δ' ἔθνικῆ ἐκ τῆς Ῥωσσίας, δυσμενῶς διακειμένης πρὸς τὸν πρίγκιπα καὶ ἀφελούσης αὐτῷ τὴν χορηγίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Αὐστρία, ἣτις θεωρεῖται ἐνεργήσασα τὸν χωρισμὸν τῶν δύο ἐξουσιῶν, ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ὑπερισχῆσαι διὰ τοῦ κοσμικοῦ ἀρχηγοῦ, ἀπαξ ἀποτυχοῦσα διὰ τοῦ πνευματικοῦ, ἔτεινε τὴν χεῖρα ἀμφίρροπον

(1) Περιήγ. ἐν τῷ Ἀνατολ. Γ.μ. Α'. σελ. 163.

(2) Αὐτ. Τόμ. Α'. σελ. 306. τῆς ἐκδ. τοῦ 1724.

(3) Ἡ ἀσπίδος αὐτῆς ἐπιγραφὴ χρεωστεῖται εἰς τὸν ἀκριβῆ ταύτην ἀρχαιολόγον, Σπών, ὅστις διέσωσεν αὐτὴν εἰς τὸ σύγγραμμά του εἰδημῆ, ἠθέληεν εἶσθαι ἀγνωστὸς εἰς ἡμᾶς, ὡς ἐξαλειφθεῖσα τὴν σήμερον τοσαῦτον, ὅστε μετὰ βίας δύναται τις νά μαντεύσῃ τὴν ἀμυδρὰ τοῦ δευτέρου στίχου, καὶ ἐκῆται ἔχων ὑπ' ἄψιν τὰ ἐγγράφως περιωθέντα· ὁ δὲ πρῶτος στίχος ἐγένετο παντάπασι ἀφανής.